

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Kodeks cywilny z 23 IV 1964 r. (Dz. U. nr 16, poz. 93)

Art. 952 § 1, 956 i 957. Świadkiem testamentu sporządzonego w formie przewidzianej w art. 952 § 1 k.c. może być każda osoba, nie wyłączona z mocy art. 956 i 957 k.c., do której spadkodawca kieruje oświadczenie swej ostatniej woli, choćby specjalnie nie była przywołana lub zaproszona; nie może jednak być uważana za świadka testamentu osoba, która wprawdzie była obecna podczas składania oświadczenia przez spadkodawcę, ale do której spadkodawca nie kierował swego oświadczenia (uchwała III Co 9/66 z 21 III 1966 r.).

Art. 1059 § 1 pkt 4. W myśl art. 1059 § 1 pkt 4 k.c. gospodarstwo rolne dziecią dzieci spadkodawcy, odbywające zarówno naukę zawodu, jak i przyuczenie do określonej pracy oraz wstępny staż pracy w rozumieniu art. 3 ustawy z 3 VII 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudnienia młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy — Dz. U. nr 45, poz. 226 (III CR 166/65 z 15 XI 1965 r.).

Art. 1067 § 1 i 2. Zapisu kwoty pieniężnej określonej w testamencie jako wartość oznaczonej ilości morgów ziemi pozostawionej w spadku można dokonać również na rzecz osoby, która nie odpowiada warunkom przewidzianym dla spadkobierców powołanych z ustawy do dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Jeżeli takim zapisem jest obciążony spadkobierca gospodarstwa rolnego, to zapis ten, jeśli stanowi nadmierne obciążenie tego gospodarstwa, ulega stosownemu obniżeniu (art. 1067 §§ 1 i 2 k.c.).

Przepis art. 1067 § 2 k.c. stosuje się również do spadków otwartych przed dniem 5 VII 1965 r., choćby należność pieniężna z tytułu zapisu, o którym mowa, została prawomocnie zasądzona wyrokiem sądowym przed tym dniem (III CO 50/65 z 15 X 1965 r.).

Przepisy wprowadzające kodeks cywilny z 23 IV 1964 r. (Dz. U. nr 16, poz. 94)

Art. XXXVII—XL. Według art. XXVI—XXX przepisów wprowadzających prawo rzeczowe i prawo o księgach wieczystych z dnia 11 X 1946 r. oraz art. XXXVII—XL przepisów wprowadzających kodeks cywilny, dokonane przed dniem wejścia w życie wymienionego dekrety z 1946 r. czynności prawne mające za przedmiot przeniesienie, obciążenie, zmianę treści lub pierwszeństwa albo zniesienie praw rzeczowych są skuteczne, jeżeli odpowiadają przepisom dotychczasowym. Z tej przyczyny sama umowa darowizny działki gruntu, zawarta pod rządą kodeksu cywilnego niemieckiego, w formie aktu notarialnego, lecz bez dokonania powzdania (przewłaszczenia) tej działki zgodnie z dyspozycją § 873 k.c. niem. i bez wpisu zmiany prawa własności do księgi wieczystej nie przenosi własności działki z darującego na obdarowanego. Obciążenie w ten sposób podarowanej działki służebnością gruntową mogło skutecznie nastąpić po wydzieleniu tej działki z dotychczasowej księgi wieczystej i utworzeniu dla niej nowej księgi wieczystej oraz po dokonaniu wpisu tej służebności do księgi wieczystej (III Co 4/66 z 21 III 1966 r.).

Art. LV § 1 i art. LVI, art. LV § 2. W razie śmierci przed dniem 5 VII 1963 r.

spadkodawcy, który był właścicielem całego gospodarstwa lub współwłaścicielem, ale współwłasność ta nie miała charakteru współwłasności spadkowej, i śmierci jednego ze spadkobierców tegoż spadkodawcy również przed dniem 5 VII 1963 r., następuje z dniem 5 VII 1963 r. ponowne dziedziczenie gospodarstwa rolnego po pierwszym spadkodawcy, łącznie z ponownym dziedziczeniem udziału w tym gospodarstwie pozostałego w spadku po zmarłym spadkobiercy. W dziedziczeniu tym biorą udział żyjący w dniu 5 VII 1963 r. spadkobiercy pierwszego spadkodawcy, którzy zachowali prawo dziedziczenia, oraz żyjący w dniu 5 VII 1963 r. spadkobiercy zmarłego spadkobiercy, którzy zachowali prawo dziedziczenia po nim (art. LV § 1 i LVI przep. wpraw. k.c.).

Wysokość udziałów spadkobierców zachowujących prawo dziedziczenia po pierwszym spadkodawcy i udziału zmarłego spadkobiercy określa się według zasad prawa spadkowego obowiązującego w chwili śmierci pierwszego spadkodawcy, a tak określony udział zmarłego spadkobiercy przypada jego spadkobiercom, zachowującym prawo dziedziczenia po nim w stosunku wynikającym z zasad prawa spadkowego obowiązującego w chwili śmierci tegoż spadkobiercy (art. LV § 2 przep. wpraw. k.c.) (uchwała III CO 30/65 z 15 X 1965 r.).

Rozporządzenie z 28 XI 1964 w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz. U, nr 45, poz. 304)

§ 13 ust. 2 pkt. 2. 1. (Przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z 28 XI 1964 r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz. U. nr 45, poz. 304) stosuje się w zakresie dziedziczenia tych gospodarstw także do spadków otwartych przed dniem 18 XII 1964 r.

2. Stosownie do przepisu § 13 ust. 2 pkt 2 wymienionego rozporządzenia, dziedziczy gospodarstwo rolne, w skład którego wchodzi użytki rolne o powierzchni nie przekraczającej 0,5 ha, także spadkobierca zatrudniony poza tym gospodarstwem i nie wykonujący w nim żadnych prac, jeżeli wykonywanie przez niego pracy poza gospodarstwem rolnym jest bez szkody dla należytego zagospodarowania tego gospodarstwa (uchwała składu 7 sędziów SN z 7 III 1965 r.) — (III CO 72/65).

Kodeks postępowania cywilnego z 17 XI 1964 r. (Dz. U. nr 43, poz. 296), sprost. Dz. U. z 1965 r., nr 15, poz. 113)

Art. 290 § 1 i 2. Opinia instytutu wydana na żądanie sądu (art. 290 §1 k.p.c.) powinna być podjęta kolektywnie, po wspólnym przeprowadzeniu badania, i wyrażać stanowisko nie poszczególnych osób, lecz instytutu, który one reprezentują. W opinii powinny być wskazane nie tylko imiona i nazwiska osób, które przeprowadziły badania i wydały opinie (art. 290 § 2 k.p.c), lecz również ich stopnie naukowe i stanowiska służbowe, ze wskazaniem dziedziny wiedzy, w której są specjalistami (II PR 321/65 z 28 IX 1965 r.).

Art. 330 § 2. Jeżeli w sprawie rozpoznanej z udziałem ławników nie sporządzono uzasadnienia wyroku wskutek śmierci przewodniczącego, uzasadnienie w formie pisemnej powinni sporządzić pozostali członkowie składu orzekającego, tj. ławnicy, przedstawiając znane im z przebiegu narady i uzgodnione przez komplet sędzący powody rozstrzygnięcia (I CR 58/65 z 8 VI 1965 r.).

Art. 381 § 2 w związku z art. 13 § 2. W postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości, w którym rewizji nie wnosi jednostka gospodarki społecznej, sąd rewizyjny nie może uchylić ani zmienić postanowienia sądu I instancji w części nie zaskarżonej przez żadnego z uczestników (III CO 64/65 z 11 XI 1965 r.).

Art. 394 § 1 w związku z art. 405. Przyjęty w orzecznictwie na gruncie d. k.p.c. pogląd, że odrzucenie skargi o wznowienie przez sąd wyższej instancji nie jest zaskarżanie zwyczajnym środkiem prawnym, jest aktualny również pod rządem k.p.c. obowiązującego od 1 I 1965 r. (II CZ 100/65 z 2 XII 1965 r.).

Art. 417 § 1. W sprawie rozpoznawanej na skutek rewizji nadzwyczajnej dla oceny, że naruszenie prawa miało charakter rażący w rozumieniu art. 417 § 1 k.p.c., nie mogą być obojętne społeczno-gospodarcze skutki, jakie zaskarżone orzeczenie za sobą pociąga. Jeśli istnieją podstawy do wniosku, że przyjęte w zaskarżonym orzeczeniu rozwiązanie nie wytworzy sytuacji pod względem społeczno-gospodarczym gorszej aniżeli ta, do której zmierzał ustawodawca poprzez przepis prawa w danym konkretnym wypadku naruszony, to należy dać pierwszeństwo ochronie prawomocności (III CR 22/65 z 11 III 1965 r.).

Art. 1026 § 1. Jeżeli ściśle zastosowanie — w odniesieniu do należności alimentacyjnych — systemu podziału z art. 1026 § 1 k.p.c. miałyby doprowadzić do takiej sytuacji, że uzyskiwana z podziału kwota miesięczna nie zaspokoiłaby najniezbędniejszych potrzeb jednych wierzycieli, a czterokrotnie pokrywałaby potrzeby drugich, to wówczas żądanie tego rodzaju podziału, jako rażąco sprzeczne z usprawiedliwionym interesem jednego czy kilku wierzycieli, a tym samym sprzeczne z zasadami współżycia w PRL nie mogłoby korzystać z ochrony prawnej. Nie można natomiast czynić różnicy między bieżącymi a zaległymi świadczeniami alimentacyjnymi na korzyść świadczeń bieżących (II CZ 68/65 z 30 VII 1965 r.).

Kodeks zobowiązań z 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 282 p. 2 i art. 283. Roszczenie o rentę określone w art., 161 § 2 i 3 oraz art. 162 § 2 i 3 k.z. przedawnia się z upływem lat 3 albo lat 10 (art. 293 k.z.), natomiast roszczenia o zaległe świadczenia okresowe tej renty przedawniają się z upływem lat 5 (art. 282 p. 2 k.z.). (uchwała składu 7 sędziów SN — III PO 32/64 z 19 XI 1965 r.).

Prawo autorskie z 10 VII 1952 r. (Dz. U. nr 34, poz. 234)

Art. 52. Przedmiotem ochrony z art. 55 pr. autor, jest portret (wizerunek) pewnej osoby, a nie maska artystyczna, jaką osoba ta (artysta) sztucznie sobie stwarza dla oddania cudzej, a nie własnej postaci. Tego rodzaju maska artystyczna, będąca dziełem odtwórcy (artysty), nie korzysta z ochrony przepisów prawa autorskiego, gdyż prawa odtwórców korzystają tylko z ochrony przewidzianej w prawie cywilnym.

Producent ma prawo — w granicach zakreślonych cytowanymi przepisami — do wykorzystania maski artystycznej stworzonej przez aktora dla celów reklamowych i dlatego samo reprodukowanie tej maski sposobem fotograficznym przez producenta lub przez inną osobę, której producent zlecił w sposób wyraźny lub dorozumiany działalność reklamową, nie stanowi naruszenia art. 11 p. o.p.c. Sposób tej reklamy nie może jednakże naruszać innych dóbr osobistych aktora chronionych tym przepisem, a w szczególności jego godności osobistej, dobrego imienia i pozycji artysty w państwie ludowym (I CR 58/65 z 15 IV 1960 r.).

Ustawa z dnia 15 XI 1956 r. o zmianie imion i nazwisk (Dz. U. nr 56, poz. 254)

Art. 10. Ustalenie brzmienia lub pisowni nazwiska stosownie do art. 10 ustawy z 15 XI 1956 r. o zmianie imion i nazwisk (Dz. U. nr 56, poz. 254) należy do kompetencji prezydów właściwych wojewódzkich rad narodowych, a nie do kompetencji sądów powszechnych w trybie sprostowania treści aktu stanu cywilnego.

2. Przywrócenie pisowni niemieckiej nazwiska zapisanemu w akcie stanu cywilnego w brzmieniu pisowni polskiej nie stanowi sprostowania błędu w rozumieniu art. 26 ust. 3 o a.s.c. (III CR 296/63 z 27 XI 1965 r.).

Ustawa z 21 XII 1958 r. o szczególnym, trybie ściągania zaległości z tytułu niektórych zobowiązań właścicieli nieruchomości wobec państwa (Dz. U. nr 77, poz. 398; Dz. U. z 1962 r. nr 38, poz. 166)

Art. 3 ust. 6. Jeżeli postanowienie sądu o przejęciu przez państwo części nieruchomości dłużnika uprawomocniło się, uchylenie tego postanowienia sprawia, że własność części nieruchomości przechodzi z powrotem na byłego dłużnika (art. 3 ust. 6 ustawy z 21 XII 1958 r. o szczególnym trybie ściągania zaległości z tytułu niektórych zobowiązań właścicieli nieruchomości wobec państwa, Dz. U. nr 77, poz. 398 ze zm.). W braku postanowienia o uchyleniu państwo pozostaje właścicielem, dla kwestii zaś tej własności obojętne jest, czy postanowienie o przejęciu zostało wykonane (III CR 32/65 z dnia 21 XII 1965 r.).

Rozporządzenie Rady Ministrów, z 1 XII 1961 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów mechanicznych (Dz. U. nr 55, poz. 311)

§ 17. Określenie „kierowca pojazdu mechanicznego”, użyte w § 17 rozporz. R. M. z 1 XII 1961 r. w sprawie obowiązkowych ubezpieczeń następstw nieszczęśliwych wypadków i odpowiedzialności cywilnej z ruchu pojazdów mechanicznych (Dz. U. nr 55 z 1961 r. poz. 311), obejmuje również posiadacza w rozumieniu § 14 i 15 tegoż rozporządzenia, jeżeli prowadził on pojazd osobiście (III CO 8/65 z 2 III 1965 r.).

Prawo lokalowe — ustawa z 30 I 1959 r. (tekst jednolity Dz. U. nr 47 z 1962 r., poz. 227)

Art. 15. Do stosunku najmu, który został zawiązany na podstawie decyzji o przydziale lokalu, ma zastosowanie art. 15 prawa lokalowego (Dz. U. nr 47 z 1962 r., poz. 227), również po zniesieniu publicznej gospodarki lokalami w trybie art. 85 tego prawa (III CO 3/65 z 9 III 1965 r.).

Ustawa z 29 VI 1963 r. o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych (Dz. U. nr 28, poz. 169)

Art. 1 i 8. Ustalenie, czy nieruchomość stanowi wspólnotę gruntową, należy do wyłącznej właściwości organów prezydiów rad narodowych wymienionych w ustawie z 29 VI 1963 r. o zagospodarowaniu wspólnot gruntowych (Dz. U. nr 28, poz. 169). (III CO 39/65 z dnia 14 IV 1966 r.).

Zebrali
Henryk Dąbrowski

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO IZBA KARNA I IZBA WOJSKOWA

Kodeks karny

Art. 18. Jeżeli oskarżony miał ograniczoną w znacznym stopniu zdolność rozpoznania znaczenia czynu i kierowania swym postępowaniem na skutek choroby, a więc z przyczyn przez siebie nie zawinionych, to czyn jego nie może być stawiany na równi z takimże czynem człowieka o pełnowartościowej psychice; za razem powinno to znaleźć odzwierciedlenie w sentencji wyroku jako element podmiotowej strony czynu. Odrębnym zagadnieniem jest kwestia stosowania czy też niestosowania w takim wypadku nadzwyczajnego złagodzenia kary. Art. 18 § 1 k.k. nie daje sądowi całkowitej swobody w zakresie korzystania z tego prawa i sąd powinien rozważyć, czy szczególne względy przemawiają za jego nie stosowaniem (21 IX 1965 — I KR 170/65).

Art. 23. Do istoty podżegania (pomocnictwa) należy zły zamiar po stronie podżegacza (pomocnika), który działa świadomie z wolą wywołania w psychice osoby podżeganej (nakłanianej) postanowienia dokonania (zamierzenia) pewnego ściśle określonego czynu przestępnego. Do przyjęcia przestępstwa podżegania nie jest konieczne popełnienie przestępstwa przez podżeganego (6 XII 1965 — IV KR 184/65).

Art. 42 § 2. Przepis art. 42 § 2 k.k. nie ma zastosowania do przestępstw zagrożonych alternatywnie karą pozbawienia wolności lub grzywny. Uznanie celowości wymierzenia grzywny wyłącza w takich wypadkach możliwość skazania na karę aresztu (23 X 1965 — V KRN 951/65).

Art. 64. W razie skazania oskarżonego na karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania, a ponadto w tym samym wyroku na grzywnę, uznanie skazania za niebyłe na podstawie art. 64 k.k. obejmuje także grzywnę (7 września 21 I 1966 — VI KZP 49/65).

Art. 187. Dostarczenie innej osobie podrobionej pieczęci lub innego narzędzia mającego służyć do podrobienia lub przerobienia dokumentu — ze świadomością, iż pieczęci tej bądź narzędzia osoba ta użyje do podrobienia lub przerobienia dokumentu — wykracza poza ramy działania określonego w art. 188 k.k. i stanowi pomoc do podrobienia dokumentu, a więc do przestępstwa z art. 187 k.k. (15 IX 1965 — II KR 234/65).

Art. 215 § 2. Niedopuszczalne jest przyjęcie zbiegu ustaw co do art. 286 § 1 i art. 215 § 2 k.k. (21 X 1965 — V KRN 850/65).

Art. 225 § 2. Ani niskie pobudki, a w szczególności chęć zemsty, ani też ujemne cechy charakteru sprawcy, jak brutalność i bezwzględność, nie wykluczają możliwości zastosowania uprzywilejowanej kwalifikacji prawnej z art. 225 § 2 k.k., przepis ten bowiem nie zawiera w tym względzie żadnych ograniczeń (27 VIII 1965 — II KR 155/65).

Art. 257. 1. Zabór cudzego pojazdu jest przestępstwem z art. 257 § 1 k.k. tylko wówczas, gdy sprawca w momencie zaboru kieruje się celem nieograniczonego rozporządzenia pojazdem jak swoją własnością.

2. Pozostawienie cudzego pojazdu zabranego w jakimkolwiek innym celu bez odpowiedniego zabezpieczenia, niezbędnego dla odzyskania pojazdu przez właściciela, stanowi przestępstwo z art. 262 § 1 k.k.

3. Zabór pojazdu stanowiącego własność społeczną i następnie pozostawienie go bez odpowiedniego zabezpieczenia, niezbędnego dla odzyskania pojazdu przez właściciela, stanowi przestępstwo zagarnięcia mienia społecznego przewidziane w stosownym przepisie ustawy z 18 VI 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej albo — jeśli wysokość wynikłej z zagarnięcia szkody przekracza 50 000 zł, a sprawca działał z chęci zysku — przestępstwo kwalifikowane według stosownego przepisu ustawy z 21 I 1958 r. o wzmożeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa.

4. Jeżeli zabór cudzego pojazdu zostaje dokonany w celu — i jest środkiem — zmuszenia innej osoby do działania, zaniechania lub znoszenia, a nie nastąpiło przywłaszczenie pojazdu przez sprawcę, to wówczas wchodzi w grę kwalifikacja prawna czynu z art. 251 k.k.

5. Nie stanowi przestępstwa, a jedynie wykroczenie z art. 57 prawa o wykroczeniach zabór cudzego pojazdu dokonany w celu krótkotrwałego używania go, jeżeli sprawca, zabierając pojazd i używając go, trwał w zamiarze zwrócenia go właścicielowi w stanie nie naruszonym, a po użyciu uczynił wszystko, co nie-

zbędne, by pojazd w takim stanie znalazł się ponownie we władaniu osoby uprawnionej (7 sędziów 30 XII 1965 — R Nw 44/65).

Art. 286. Magazynier przy wykonywaniu swych obowiązków służbowych powinien wykonywać je w sposób taki, aby — między innymi zawsze, w każdym czasie, mógł wylegitymować się w sposób należyty z dokonywanych czynności. Odnosi się to w szczególności do przyjmowania i wdawania towarów. Zakres uprawnień i obowiązków magazyniera regulują właściwe przepisy prawne i oparte na nich zarządzenia przełożonych. Wykonywanie jednak poleceń przełożonego, sprzecznych z zakresem uprawnień i obowiązków magazyniera, nie jest dopuszczalne i stanowi przekroczenie jego władzy bądź też niedopełnienie obowiązku (20 I 1965 — IV K 343/64).

Kodeks karny Wojska Polskiego

Art. 7. Poprzednie skazanie za czyn tego samego rodzaju może stanowić okoliczność stojącą na przeszkodzie odstąpieniu od ścigania sprawcy w postępowaniu sądowym na podstawie art. 7 k.k. W. P. (21 VII 1965 — Rw 568/65).

Art. 49. Sąd orzekający powinien możliwie ściśle ustalić wysokość szkody powstałej w rezultacie czynu przestępnego oskarżonego, gdyż posiada to dla sprawy karnej istotne znaczenie jako okoliczność wywierająca między innymi wpływ na orzeczenie o karze. W związku z tym okoliczności dotyczące rozmiarów szkody wyrządzonej przestępstwem powinny być wyjaśnione już w postępowaniu przygotowawczym (16 IX 1965 — Z 13/65).

Art. 50, § 2. Przy przestępstwach ściganych z urzędu, okoliczność że pokrzywdzony przebaczył sprawcy, nie ma istotnego znaczenia dla wymiaru kary (26 VIII 1965 — Rw 660/65).

Art. 53 § 1. Przepis art. 53 § 1 k.k.W.P. jest przepisem wyjątkowym i stosowanie go może mieć miejsce tylko wówczas, gdy zachodzą okoliczności wyjątkowe towarzyszące popełnieniu przestępstwa oraz gdy wymiarzenie w tych okolicznościach kary, nawet nie przekraczającej ustawowego minimum, byłoby zbyt surowe (8 XI 1965 — Rw 947/65).

Art. 54. W razie skazania na grzywnę nie można zaliczyć okresu tymczasowego aresztowania na poczet tej kary ani też na poczet zastępczej kary pozbawienia wolności. Jednakże przy wymiarze grzywny sąd powinien uwzględnić tymczasowe aresztowanie skazanego i omówić to odpowiednio w uzasadnieniu wyroku. Nieuwzględnienie przy wymiarze grzywny tymczasowego aresztowania skazanego wymaga również uzasadnienia (7 sędziów 15 XII 1965 — R Nw 43/65).

Art. 124. Dla przyjęcia nie poprzedzonego znową stanu skupienia przewidzianego w art. 124 k.k.W.P. konieczne jest ustalenie, że sprawca współdziałał z innym sprawcą, czego wyrazem może być to, że działali oni jednocześnie albo że dany sprawca przyłączył się do uprzednio zaczętego działania innego sprawcy.

Nie można natomiast uznać działania w skupieniu takiego czynu sprawcy, który wprowadził pierwszy podjął przestępne działanie, lecz nie kontynuował go i nie powtórzył potem, gdy inny sprawca przyłączył się do tej akcji (30 X 1965 — Rw 919/65).

Art. 144. Każdy kierowca pojazdu mechanicznego jadącego w kolumnie odpowiada w pełni za naruszenie przez siebie przepisów drogowych i zasad prowadzenia pojazdu niezależnie od odpowiedzialności prowadzącego kolumnę. Jazda w kolumnie nakłada tylko większe obowiązki na prowadzącego kolumnę, nie nadając żadnych szczególnych uprawnień kierowcom wchodzącym w jej skład (28 XII 1965 — Rw 1148/65).

Art. 163. Ochrona prawna z art. 163 k.k.W.P. obejmuje tylko tę broń i amunicję, które służyć mogą bezpośrednio do niszczenia przeciwnika (5 X 1965 — Rw 805/65).

Kodeks postępowania karnego

Art. 3. Istnienie ujemnej przesłanki procesowej, jaką jest przedawnienie ściągania, wkłada na sąd obowiązek umorzenia postępowania w tej części bez wdawania się w merytoryczną kwestię odpowiedzialności sprawcy (21 IX 1965 — I KR 170/65).

Art. 51. Kodeks postępowania karnego poza ograniczeniami odnoszącymi się do referendarzy śledczych i asesorów prokuratury (art. 51 § 2 k.p.k.) nie wprowadza rozróżnienia między uprawnieniami prokuratora wojewódzkiego i powiatowego w postępowaniu sądowym. Każdy zatem prokurator urzędujący ma prawo występować jako rzecznik oskarżenia zarówno przed sądem powiatowym, jak i przed sądem wojewódzkim (4 XI 1965 — II KR 118/65).

Art. 68. Pokrzywdzony będący powodem cywilnym — nie ma pełni praw przysługujących innym stronom w procesie, albowiem powód cywilny w procesie karnym może dowodzić tych tylko okoliczności, na których opiera swe roszczenie. Może więc dowodzić winy oskarżonego, skoro na niej opiera swe roszczenia, lecz nie może zabierać głosu na temat kwalifikacji prawnej czynu oskarżonego (o ile od jej utrzymania nie zależy uznanie winy oskarżonego i jego skazanie) ani też na temat okoliczności mających wpływ na wymiar kary.

Powód cywilny jest więc stroną w procesie karnym, posiadającą częściowe ograniczone uprawnienia w porównaniu z innymi stronami. Takie ograniczenia wynikają z przepisów kodeksu postępowania karnego (4 IX 1965 — II KZ 91/65).

Art. 111. Przepisy procedury karnej bynajmniej nie wkładają na biegłego obowiązku obecności na wszystkich rozprawach. Jeżeli jednak zajdzie potrzeba, sąd może wezwać biegłego do udziału w sprawie również w formie obecności na rozprawie. Taka obecność jest celowa, a nieraz konieczna, jeżeli ma dostarczyć biegłemu materiału do opinii, np. psychiatrycznej, natomiast nie musi być niezbędna, jeśli chodzi o opinię biegłego do spraw księgowości (22 IX 1965 — IV KR 132/65).

Art. 211. Przepis art. 211 k.p.k. stanowi, że termin do założenia rewizji wynosi 14 dni, licząc od daty doręczenia odpisu wyroku z uzasadnieniem. Bieg tego terminu rozpoczyna się jednak jedynie wtedy, gdy doręczenie odpisu wyroku z uzasadnieniem stanowi ważną czynność procesową.

Nieważność takiej czynności zachodzi nie tylko w razie niezachowania przepisów art. 181—193 k.p.k., jeśli nie doszło do konwalidacji, o której mowa w art. 195 k.p.k., ale w szczególności również wtedy, gdy stronom, którym należało doręczyć odpis wyroku z uzasadnieniem dla ewentualnego założenia środka odwoławczego, został doręczony taki odpis odbiegający co do zasadniczych okoliczności od treści oryginału. Nieważność doręczenia takiego odpisu wyroku wynika z tego, że strona po otrzymaniu odpisu wyroku z uzasadnieniem niezgodnego z oryginałem co do okoliczności istotnych, nie ma możliwości podjęcia prawidłowej decyzji co do zaskarżenia wyroku i wskazania powodów zaskarżenia (28 VI 1965 — II KR 133/65).

Art. 291. Uznanie na podstawie art. 291 § 2 k.p.k., czy biegły ma być obecny na sali rozpraw, zależy przede wszystkim od charakteru sprawy i rodzaju badanych dowodów (28 IV 1965 — II KR 30/65).

Kodeks wojskowego postępowania karnego

Art. 246. Przepis art. 133 § 1 w zw. z art. 4 ustawy z 22 V 1958 r. o wzmo-

zeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo jest przepisem surowszym w porównaniu z art. 154 k.k.W.P., a sąd I instancji zastosował ten surowszy przepis bez uprzedzenia stron o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej czynu na surowszą, co pociągnęło za sobą naruszenie przepisów postępowania karnego (art. 246 § 2 k.w.p.k.), mające wpływ na wyrok (13 VII 1965 — Rw 559/65).

Mały kodeks karny

Art. 3. Państwowe gospodarstwa rolne, których odpowiednie jednostki organizacyjne, powołane przez państwo, wytwarzają określone dobra konsumpcyjne w celu zaspokojenia istotnych potrzeb obywateli, stanowią zakłady, o których mowa w art. 3 m.k.k. (8 VI 1965 — IV KR 85/65).

Art. 46. Rzecznawca przedsiębiorstwa państwowego — niezależnie od podstawy prawnej, na jakiej został w tym przedsiębiorstwie zatrudniony — jest jego funkcjonariuszem i może podlegać odpowiedzialności karnej przewidzianej dla urzędników (art. 46 m.k.k.) w zakresie czynności leżących w sferze wykonywania, chociażby tylko w pewnym stopniu lub pomocniczo, „władzy”, „urzędowania” czy „czynności urzędowej”, jeśli w myśl przepisów statutowych lub instrukcja danego przedsiębiorstwa jest on uprawniony do spełniania takich czynności (8 I 1966 — VI KPZ 39/65).

Ustawa karna skarbowa z 12 IV 1960 (Dz. U. nr 21, poz. 123).

Art. 49. Wysłanie za granicę towaru za zezwoleniem właściwych władz administracyjnych i po uiszczeniu należnych opłat celnych oraz otrzymanie w związku z tym innego towaru z zagranicy nie przesądza jeszcze o charakterze tej transakcji. O tym, czy w ten sposób została zawarta umowa kupna — sprzedaży czy też inna umowa, decydują okoliczności faktyczne transakcji (7 sędziów 21 I 1966 — VI KZP 50/65).

Ustawa z 18 VI 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej (Dz. U. nr 36, poz. 228)

Art. 1. Inkasent rejonu energetycznego przyjmujący należności od klientów, który pobrane w ten sposób kwoty przywłaszcza sobie, zagarnia mienie społeczne (6 IX 1965 — IV KR 122/65).

Art. 8. Wyrównanie szkody zrządzonej przestępstwem stanowi warunek obiektywny dla możliwości warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności. Zatem pokrycie szkody przez jednego ze współsprawców przestępstwa określonego w tej ustawie otwiera możliwość, jeśli istnieją pozostałe warunki wskazane w art. 8, do warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności również pozostałym współsprawcom.

Ta wykładnia art. 8 ustawy z 18 V 1959 r. ma jednak zastosowanie tylko częściowe w stosunku do podlegacza i pomocnika, albowiem osoby te ponoszą odpowiedzialność w granicach swego zamiaru, niezależnie od odpowiedzialności osoby, która zamierzonego czynu dokonała lub miała dokonać (art. 28 k.k.). Dlatego w wypadku podlegania lub pomocnictwa warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności jest dopuszczalne nie tylko wtedy, gdy została pokryta cała szkoda wyrządzona przestępstwem, ale również wtedy, gdy została pokryta jedynie część szkody, wyrządzonej jednym z przestępstw określonych w ustawie z 18 VI 1959 r. o odpowiedzialności karnej za przestępstwa przeciw własności społecznej, objętej zamiarem podlegacza lub pomocnika (25 X 1965 — V K 793/64).

ORZECZNICTWO SĄDU NAJWYŻSZEGO I TRYBUNAŁU UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH W SPRAWACH ZE STOSUNKU PRACY I O ZAOPATRZENIE EMERYTALNE

Dekret z 25 czerwca 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 97 i z 1965 r., nr 14, poz. 98)

Art. 4. Samo członkowstwo spółdzielni pracy nie uzasadnia prawa do wynagrodzenia, gdyż wraz z członkowstwem nie zawiązuje się stosunek pracy. Członkom spółdzielni pracy mogą być zatem zaliczone do okresów zatrudnienia jedynie te okresy, w których świadczyli oni usługi w ramach stosunku pracy w rozumieniu art. 132 § 1 ustawy o spółdzielniach i ich związkach (poz. 61 Dz. U. z 1961 r. (wyrok z 14 X 1965 r. — III PU 17/65).

Art. 7. Przy przeliczaniu dniówek roboczych na miesiące zatrudnienia należy dzielić sumę dniówek przez 25, a nie przez 30 (wyrok z 26 V 1965 r. — III PU-4/65).

Art. 10. a) Udział w części nadwyżki, wynikającej z zatwierdzonego bilansu spółdzielni pracy, nie wchodzi do podstawy wymiaru renty członka spółdzielni (wyrok z 20 III 1965 r. — III PU-26/64).

b) przy ustalaniu podstawy wymiaru renty nie podlega łączeniu zarobek przysługujący na podstawie umowy o pracę z zarobkiem osiąganym od 6 VIII 1965 r. przez tę samą osobę z pracy chałupniczej (wyrok z 24 VIII 1965 r. — III PO-31/65).

c) Przeciętny miesięczny zarobek mający stanowić podstawę wymiaru renty dla pracownika, który był zatrudniony krócej niż 12 miesięcy, ale co najmniej jeden miesiąc, należy ustalić z faktycznego okresu zatrudnienia obliczonego w dniach i miesiącach, zgodnie z brzmieniem § 5 rozporządzenia ministra pracy i opieki społecznej z 22 XI 1956 r. w sprawie obliczania podstawy wymiaru renty (Dz. U. nr 59, poz. 280 w brzmieniu Dz. U. z 1958 r., nr 26, poz. 113). (uchwała Sądu Najwyższego z 23 IX 1966 r. — III PO-34/65).

Art. 24. a) Naruszenie przez zakład pracy szeregu podstawowych przepisów dotyczących ogólnych warunków bezpieczeństwa i higieny pracy zachodzi również, gdy kierownictwo zakładu pracy lub osoby sprawujące z jego ramienia nadzór nad bezpiecznym stanem pomieszczeń pracy nie wiedziały o tym, jak się przedstawia w rzeczywistości stan tych pomieszczeń. Zakład pracy ma bowiem obowiązek badania i kontrolowania stanu pomieszczeń roboczych w takim zakresie, w jakim to jest konieczne, aby zapewnić zatrudnionym bezpieczne warunki pracy.

Jeżeli zakład pracy nie dopełnił tej powinności, to wynikający z tego powodu brak wiadomości, że pomieszczenie, w którym pracownik zmuszony był w czasie pełnienia nocnego dyżuru przebywać, znajdowało się w stanie zagrażającym zdrowiu i życiu pracowników, nie wyłącza odpowiedzialności zakładu pracy przewidzianej w art. 24 dekretu o p.z.e. za wynikłe stąd skutki (wyrok z 12 X 1964 r. — nr I PR 344/64).

b) Zakład pracy, odpowiedzialny za wypadek pracownika, zobowiązany jest do wypłaty temu pracownikowi świadczeń periodycznych (renty uzupełniającej) także w czasie całkowitej niezdolności tego pracownika do pracy wywołanej następnym nieszczęśliwym zdarzeniem losowym (np. poważną chorobą), które samo przez się spowodowało inwalidztwo. W tym przypadku renta otrzymywana z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przez poszkodowanego pracownika nie podlega potrąceniu z renty uzupełniającej, przysługującej pracownikowi z zakładu pracy (wyrok z 16 II 1965 r. — nr I PR 330/64).

Orzecznictwo Trybunału Ubezpieczeń Społecznych

Dekret z 25 VI 1954 r. o powszechnym, zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97 i z 1965 r. nr 14, poz. 98)

Art. 4. Osoby wykonujące czynności obsługowe w biurach gromadzkich rad narodowych (§ 3 zarządzenia ministra finansów z 4 VII 1955 r. M. P. nr 120, poz. 1586) nie są pracownikami w rozumieniu dekretu o p.z.e. (wyrok z 29 XII — II TR 325/65).

Art. 4. Zarządca przymusowy ustanowiony przez sąd nie jest pracownikiem (wyrok z 16 VII 1965 r. — III TR-2052/64).

Art. 5. Pojęcie rodzeństwa w rozumieniu art. 5 dekretu o p.z.e. obejmuje zarówno rodzeństwo pochodzące od tych samych obojga rodziców, jak i rodzeństwo pochodzące tylko ze wspólnego ojca lub wspólnej matki, a więc rodzeństwo przyrodnie (wyrok z 14 VII 1965 r. IV TR-2248/64).

Art. 7. Okresu, w którym zawieszony w pełnieniu służby nauczyciel pobierał ograniczone do połowy uposażenie, nie uważa się za okres zatrudnienia w rozumieniu ust. 1 art. 7 dekretu, albowiem w myśl tego przepisu za okresy zatrudnienia uważa się okresy pracy wykonywanej na obszarze państwa polskiego, jeżeli pracownikowi przysługuje za nie wynagrodzenie. Okresy nieobecności w pracy z powodu zawieszenia w czynnościach służbowych nie mogą być uznane za okresy pracy w rozumieniu tego przepisu, chociażby pracownikowi w myśl obowiązujących przepisów przysługiwało w tym czasie wynagrodzenie z zakładu pracy, chyba że został on zrehabilitowany (Wyrok z 26 V 1965 r. — III TR-90/65).

Art. 8. Przepis art. 8 ust. 1 pkt 4 dekretu obejmuje służbę w Wojsku Polskim z poboru i służbę ochotniczą (wyrok z 27 IV 1965 r. — IV TR-478/64).

Art. 10. a) Uznanie nagród za nagrody o charakterze stałym, a więc za zarobek w rozumieniu art. 10 dekretu, nie jest zależne ani od pozycji budżetowej, z której są wypłacane, ani od terminów, w których są wypłacane; wystarczy, aby te nagrody miały charakter stały i aby wpływały trwale na wysokość zarobków (wyrok z 21 VII 1965 r. — II TR-2198/64).

b) Ocena, czy nagrody otrzymywane przez pracownika w związku z jego zatrudnieniem wchodzi do podstawy wymiaru renty, sprowadza się w zasadzie do ustalenia, czy nagrody przyznawane były pracownikowi periodycznie w przyjętych okresach, czy zatem wpływały trwale na wysokość jego zarobków. Jeżeli więc nagrody wypłacane były co kwartał niezależnie od zajmowanego stanowiska ze specjalnego funduszu, tworzonego w resorcie górnictwa w zależności od efektów ekonomicznych, to trudno przyjąć, że takie nagrody nie mają charakteru stałego i nie wpływają trwale na wysokość wynagrodzenia pracownika z tytułu jego zatrudnienia (wyrok z 7 V 1965 r. — II TR-2174/64).

Art. 37. Ubijak pneumatyczny do ubijania piasku zalicza się do urządzeń udarowych w rozumieniu pktu 10 załącznika do rozporządzenia z 14 V 1956 r. w sprawie chorób zawodowych Dz. U. nr 27, poz. 122 (wyrok z 2 VII 1965 r. — III TR-182/65).

Rozporządzenie Rady Ministrów z 10 V 1957 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania świadczeń rentowych przez repatriantów (Dz. U. nr 26, poz. 117)

§ 1 i 8. Rozporządzenie nie uzależnia prawa do świadczeń rentowych dla członka rodziny będącego repatriantem od tego, aby osoba, po której śmierci ten członek pozostawał, zmarła za granicą przed jego repatriacją. Skoro więc skarżąca należy do kategorii osób określonych w § 1 ust. pkt. 3 rozporządzenia, to nic nie stoi na przeszkodzie w ocenianiu uprawnień jej zmarłego męża w chwili

śmierci przy zastosowaniu § 8 pkt 4 rozporządzenia (wyrok z 12 X 1965 r. — IV TR-775/65).

Ustawa z 28 V 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 23, poz. 99)

Art. 2. Przez określenie „przedsiębiorstwo robót górniczych” (art. 2 ust. 1 pkt 12) rozumieć należy przedsiębiorstwo, które wykonuje roboty górnicze dla kopalń wymienionych w art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy (wyrok z 28 X 1965 r. — I TR-530/65).

Art. 32. Przewidziane w art. 32 odpowiednie stosowanie art. 42 dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym oznacza, że na górniczą rentę starczą może być zamieniona tylko górnicza renta inwalidzka, nie zaś renta inwalidzka z dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym (wyrok z 16 XI 1965 r. — Nr I R 926/65).

Dekret z 19 I 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r., nr 55, poz. 273)

Art. 25. Utrata prawa do kolejowej renty inwalidzkiej lub starczej, przewidziana w art. 25 dekretu o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych, następuje niezależnie od tego, na czyją szkodę przestępstwo z chęci zysku zostało popełnione (wyrok z 19 I 1965 r. — IV TR-804/64).

Art. 28 i 29. Błędy w zaświadczeniu o wysokości zarobków pracowników stanowiących podstawę wymiaru jego renty, popełnione przez kolejowy zakład pracy (oddział ruchowo-handlowy DOKP), nie można utożsamiać z błędem organu rentowego (działu rent i ubezpieczeń społecznych DOKP) także w przypadku, gdy organ rentowy z urzędu zażądał nadesłania przez kolejowy zakład pracy tego zaświadczenia (wyrok z 27 IV 1965 r. — I TR-1503/64).

Rozporządzenie z 22 XII 1959 r. w sprawie postępowania przy ustalaniu prawa do zaopatrzenia emerytalnego i trybu wypłaty zaopatrzenia funkcjonariuszom Milicji Obywatelskiej (Dz. U. z 1960 r., nr 3, poz. 19).

§ 54. Na decyzję organu wypłacającego (Zakładu Ubezpieczeń Społecznych), wstrzymującą funkcjonariuszowi Milicji Obywatelskiej dalszą wypłatę renty inwalidzkiej z powodu stwierdzonego przez KIZ braku inwalidztwa, służy zainteresowanemu skarga do sądu ubezpieczeń społecznych bez względu na to, czy organ przyznający świadczenia (Departament Finansowy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych) doręczył mu pisemne potwierdzenie tej decyzji (wyrok z 22 I 1965 r. — II TR-1913/64).

Ustawa o przejmowaniu niektórych nieruchomości rolnych w zagospodarowanie lub na własność państwa oraz o zaopatrzeniu emerytalnym właścicieli tych nieruchomości i ich rodzin (Dz. U. nr 38, poz. 166)

Art. 10. Jeżeli gospodarstwo zamienne, na które nie został jeszcze wydany akt nadania, przyjęte zostało na wniosek jego użytkownika na własność państwa w drodze uchylecia na zasadzie art. 136 k.p.a. decyzji o przydzieleniu tego gospodarstwa, użytkownik nie ma prawa do zaopatrzenia emerytalnego z ustawy o przejmowaniu niektórych nieruchomości rolnych w zagospodarowanie lub na własność państwa oraz o zaopatrzeniu emerytalnym właścicieli tych nieruchomości i ich rodzin (wyrok z 21 I 1965 r. — III TR 103(7/64).

Rozporządzenie w sprawie określenia, którzy chałupnicy są pracownikami w rozumieniu dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. z 1960 r., nr 37, poz. 220; z 1961 r., nr I, poz. 4 i z 1962 r., nr 55, poz. 280)

§ 2. Przepis ust. 5 § 2 rozporządzenia w sprawie określenia, którzy chałupnicy

są pracownikami w rozumieniu dekretu o p.z.e., mocą którego Zakład Ubezpieczeń Społecznych upoważniony został do uznawania pod. określonymi w tym przepisie warunkami za pracowników tych chałupników, którzy są podatnikami podatku gruntowego, ma charakter delegacji do normowania tej sprawy w drodze zarządzenia, lecz nie daje podstawy do korzystania przez ZUS z tego upoważnienia w sprawach dotyczących poszczególnych chałupników (wyrok z 1 IV 1965 r. — III TR 2277/64).

Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 4 III 1964 r. w sprawie ubezpieczenia adwokatów członków zespołów adwokackich (Dz. U. nr 10, poz. 62)

§ 5. Podstawą wymiaru renty starczej osoby, której z powodu zarobkowania zawieszono zostało prawo do renty inwalidzkiej z dekretu o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym, a która w czasie pracy w charakterze członka zespołu adwokackiego nabyła prawo do renty starczej, stanowi zarobek z okresu pracy w tym zespole (wyrok z 28 X 1965 r. — III TR 1142/65).

§ 6. Zgodnie z § 6 ust. 3 pkt 3 rozporządzenia w sprawie ubezpieczenia społecznego adwokatów — członków zespołów adwokackich wysokość nowo przyznanej renty nie może przekraczać najwyższej kwoty, ustalonej dla zasiłków przez Naczelną Radę Adwokacką, a Rada ta uchwaliła, że z dniem 1 I 1964 r. wysokość zasiłków wypłacanych z funduszu samorządu adwokackiego wynosić ma miesięcznie 1500 zł dla adwokatów, zaś 750 zł dla ich rodzin. Skoro zaś zatwierdzony przez ministra sprawiedliwości regulamin funduszu samopomocy koleżeńskej w § 4 ust. 1 pkt a) przewiduje, że z tego funduszu wypłaca się adwokatom zapomogi wyrównawcze w takiej wysokości, aby łącznie z otrzymaną rentą adwokat otrzymywał 1500 zł miesięcznie, żądanie przyznania renty przekraczającej 1500 zł miesięcznie z tego powodu, że z funduszu socjalnego Rady Adwokackiej otrzymywał zasiłek w wysokości 2000 zł miesięcznie, nie znajduje uzasadnienia w obecnie obowiązujących przepisach (wyrok z 5 X 1965 r. I TR 447/65).

Prawo o sądach ubezpieczeń społecznych

Art. 109. a) Cofnięcie zarządzenia o ustanowieniu adwokata dla wniesienia skargi rewizyjnej należy do właściwości okręgowego sądu ubezpieczeń społecznych, a nie do jego przewodniczącego (postanowienie z 14 VI 1965 r. — III TR 2243/54).

b) Wniosek o ustanowienie adwokata nie może być oddalony z tego jedynie powodu, że został zgłoszony po upływie terminu do wniesienia skargi rewizyjnej (postanowienie z 28 I 1965 r. — IV TZ 1722/64).

Zebrał

Tadeusz Wasylecki

ORZECZNICTWO GŁÓWNEJ KOMISJI ARBITRAŻOWEJ

Ustawa z 18 VII 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 41. Nieważne jest postanowienie umowy ustalającej za opóźnienie w zapłacie należności rażąco wygórowaną karę umowną sprzecznie z zasadami współżycia społecznego.

Z motywów uzasadnienia:

Trafnie przyjęła w zaskarżonym rewizją orzeczeniu Główna Komisja Arbitrażowa, nie będąc związana wnioskami stron (§ 57 przepisów w sprawie trybu po-

stępowania arbitrażowego — Dz. U. z 1960 r. nr 26, poz. 148), iż ustalona porozumieniem stron kara umowna za zwłokę w pokrywaniu faktur w wysokości 5% wartości usługi za każdy dzień zwłoki, która w stosunku rocznym wynosiłaby 1825% wartości usługi, jest karą rażąco wygórowaną, niewspółmiernie wysoką w stosunku do stosowanych z reguły w obrocie uspołecznionym ustawowych odsetek, wynoszących 12% w stosunku rocznym, i do ewentualnej szkody wynikłej dla wierzyciela wskutek opóźnionego otrzymania zapłaty. Uiszczanie omawianych kar umownych wg stawek ustalonych wyżej wymienionym porozumieniem prowadziłoby do sytuacji, w której powodowe PTHW uzyskiwałoby niewypracowane, nadmierne korzyści, których by nie można uznać za normalny, prawidłowy efekt jego działalności gospodarczej, a pozwane Przedsiębiorstwo Handlu Obuwem byłoby z tytułu zwłoki w uiszczaniu należności obciążone finansowo w rozmiarach nieuzasadnionych gospodarczo i nie przyjętych w praktyce stosunków pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej. Treść postanowienia porozumienia stron odnośnie do wysokości kary umownej, o którą chodzi w niniejszym sporze, prowadzi zatem do naruszenia rozrachunku gospodarczego (por. wytyczne V uchwały nr 2/58 kolegium arbitrażu GKA z 17 IV 1958 r., por. także orzeczenie zespołu rewizyjnego GKA w sprawie nr RN-64/58, opubl. w „Przeglądzie Ustawodawstwa-Gospodarczego”, wkładka do nru 10/136, poz. 53) i nie da się pogodzić z zasadami współzycia społecznego, co skutkuje nieważność tego postanowienia (art. 41 przepisów ogólnych prawa cywilnego (16 XI 1964 r. — BO 9681/64).

Kodeks zobowiązań z 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 157, 239 i 242. Dopuszczalna jest klauzula umowna, w myśl której jednostka wykonująca dla innej jednostki wyroby z powierzonego materiału (w danym przypadku wyroby jubilerskie) obowiązana jest — w razie stwierdzenia nadmiernych, niedopuszczalnych ubytków w powierzonym materiale — zapłacić za te ubytki (braki) odszkodowanie obliczone na podstawie detalicznych wyrobów, które miały być wykonane (21 XII 1964 r. — BO 1131,6/64).

Zarządzenie przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z 2 IV 1963 r. — w sprawie przydziałów, rozdzielników i uzgodnień dostaw oraz ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym pomiędzy jednostkami gospodarki uspołecznionej (M. P. nr 34, poz. 172)

Niedokonanie odbioru jakościowego ziemniaków przy ich pobieraniu z magazynu dostawcy przez odbiorcę nie powoduje utraty roszczenia z tytułu rękojmi, jeżeli następnie odbiorca, zachowując przewidziany w obowiązujących przepisach tryb reklamacji, udowodni w sposób nie budzący wątpliwości, że ziemniaki w chwili wykonania dostawy posiadały wady.

Z motywów uzasadnienia:

Jednakże niedokonanie odbioru jakościowego i niereklamowanie wad ziemniaków przy ich pobieraniu z magazynu dostawcy nie jest zagrożone — jak to trafnie stwierdzono w zaskarżonym rewizją orzeczeniu — rygorem utraty roszczeń z tytułu tych wad [...] w przepisach ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym (M. P. z 1963 r., nr 34, poz. 172). Niedokonanie więc odbioru jakościowego ziemniaków przy ich pobieraniu z magazynu dostawcy i niereklamowanie wówczas wad ziemniaków nie powoduje samo przez się utraty przez odbiorcę roszczeń z tytułu rękojmi za wady, jeśli następnie odbiorca, zachowując przewidziany obowiązującymi przepisami tryb reklamacji, w sposób nie budzący wątpliwości udowodni, że ziemniaki w chwili wykonania dostawy posiadały wady (9 XI 1964 r. — BO 8992/64).

§ 25, 28 i 34. Jeżeli w odpowiedzi na reklamację odbiorcy dotyczącą wad towaru dostawca zgłosił jedynie zarzut formalny, że reklamacja jest spóźniona,

wówczas odbiorca nie ma obowiązku przeprowadzenia ekspertyzy przewidzianej w § 28 ust. 1 ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym.

Z motywów uzasadnienia:

Zgodnie z postanowieniem § 25 o.w.d. w obrocie krajowym odbiorca, który stwierdził wady w nieobecności dostawcy, ma jedynie obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym dostawcy (§ 25 ust. 2), zaś obowiązkiem dostawcy, który zamierza dokonać oględzin zakwestionowanego towaru, jest zawiadomienie o tym odbiorcy w przepisany terminie (§ 25 ust. 3).

Skoro pozwany dostawca, odpowiadający na reklamację, zgłosił tylko zarzut formalny, że reklamacje są spóźnione, to odbiorca miał podstawę do przyjęcia, że dostawca merytorycznej zasadności reklamacji nie kwestionuje i wobec tego mógł zaniechać przeprowadzania ekspertyzy przez powołany do tego organ, o której mowa w § 28 ust. 1 o.w.d. (22 III 1965 r. — BO 1632/65).

§ 78. 1. Dostawca, który dochodzi na podstawie § 78 ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym, ustalonego na zasadach ogólnych odszkodowania z powodu zrezygnowania przez odbiorcę z dostawy przed terminem jej wykonania, obowiązany jest udowodnić, że poniósł szkodę pozostającą w związku przyczynowym z odstąpieniem przez odbiorcę od umowy.

2. Przeprowadzenie w postępowaniu odwoławczym dochodzenia i dowodów uzupełniających (art. 28 ust. 1 dekretu o państwowym arbitrażu gospodarczym) stanowi uprawnienie Głównej Komisji Arbitrażowej, a nie jej obowiązek, a więc niedokonanie tych czynności nie może stanowić podstawy do zarzutu istotnego naruszenia prawa (14 VIII 1964 r. — BO 4707/64).

§ 78. Jeżeli termin wykonania dostawy oznaczony został nie przez datę, lecz przez określony okres czasu (np. określony kwartał danego roku), to odbiorca może tylko wówczas odstąpić od umowy ze skutkami z § 78 ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym, gdy rezygnacja z dostawy nastąpiła przed rozpoczęciem okresu, w którym dostawa miała być wykonana.

Z motywów uzasadnienia:

Zgodnie z przepisem § 78 ogólnych warunków dostaw w obrocie krajowym (M. P. z 1963 r., nr 34, poz. 172), skutki rezygnacji przez odbiorcę z części lub całości dostaw przewidzianych w umowie ograniczają się do obowiązku zapłaty dostawcy odszkodowania ustalonego na zasadach ogólnych w sytuacji, gdy rezygnacja ta nastąpiła przed ustalonym terminem dostawy. Jeżeli ustalonym terminem dostawy jest określony czasokres (np. kwartał), w ciągu którego dostawa ma być wykonana, przy czym umowa nie zastrzega realizacji dostawy częściami w oznaczonych podokresach (np. w poszczególnych miesiącach danego kwartału), ani nawet nie zawiera ogólnej klauzuli w przedmiocie sukcesywności dostaw, to o rezygnacji z dostawy przed ustalonym jej terminem można mówić tylko wtedy, gdy nastąpi ona jeszcze przed rozpoczęciem tego czasokresu, nie wystarczy zaś — wbrew nietrafnemu stanowisku OKA — aby rezygnacja nastąpiła przed upływem w.w. czasokresu. W wyżej bowiem wskazanej sytuacji dostawca może wykonać w całości dostawę już z chwilą rozpoczęcia się umówionego czasokresu i będzie to stanowiło realizację dostawy w ustalonym terminie (7 XII 1964 r. — BO 10839/64).

§ 85 i 91. Dostawca, który nie wykonał dostawy na skutek decyzji wydanej przez jego jednostkę nadrzędną, nie może być zwolniony od zapłaty odszkodowania umownego, jeżeli o niemożności wykonania dostawy na skutek wydania powyższej decyzji nie wysłał do odbiorcy zawiadomienia w ciągu dni siedmiu od daty otrzymania tej decyzji (10 III 1965 r. — BO 323/65).

Zarządzenie przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z 16 X 1959 r. — w sprawie uzgodnień dostaw i ogólnych warunków dostaw zwią-

zanych z obrotem z zagranicą pomiędzy jednostkami gospodarki społecznej (M. P. nr 92 poz. 494, zm. M. P. z 1961 r., nr 84, poz. 350)

§ 23 o.w.d. import. W świetle przepisów ogólnych warunków dostaw towarów pochodzących z importu z 1959 r. (M. P. nr 92, poz. 494 z późn. zm.) roszczenie przedsiębiorstwa handlu zagranicznego o zapłatę należności za dostawę importowanego towaru staje się wymagalne w dacie wykonania dostawy.

Z motywów uzasadnienia:

W szczególności przyjęto w orzecznictwie arbitrażowym, że roszczenie centrali handlu zagranicznego o zapłatę należności za dostawę importowanego towaru staje się wymagalne, podobnie jak przy dostawach krajowych, w dacie wykonania dostawy, ustalonej według zasad wskazanych w § 23 o.w.d. towarów pochodzących z importu z roku 1959. Ta zmiana orzecznictwa arbitrażowego co do początku wymagalności roszczeń centrali handlu zagranicznego została podana do wiadomości wszystkim centralom handlu zagranicznego przez Departament Prawno-Organizacyjny Min. Handlu Zagranicznego pismem z dnia 29 XII 1960 r., znak PO-III-03.

W tych warunkach nietrafne jest powoływanie się w rewizji nadzwyczajnej na wypowiedzianą w orzeczeniu GKA z dnia 19 V 1954 r., nr IA-90/54, wydanym w czasie obowiązywania o.w.d. związanych z obrotem handlowym z zagranicą z roku 1951 (Orzecznictwo Arbitrażowe, t. VII, poz. 39, s. 54), tezę, że roczny termin prekluzyjny dla dochodzenia przez centralę handlu zagranicznego roszczeń o zapłatę należności za dostawę importowanego towaru rozpoczyna się w dniu w którym centrala ta miała możliwość refakturowania (18 VI 1965 r. — BO 5118/65).

§ 6 ust. 3 o.w.d. eksport. Wynagrodzenia sprzedawcy za składowanie w jego magazynach nie odebranych towarów nabytych przez przedsiębiorstwo handlu zagranicznego i przeznaczonych na eksport nie należy obliczać według stawek przewidzianych dla czynszu najmu, choćby w celu przechowywania powyższych towarów sprzedawca wydzielił część swego pomieszczenia magazynowego.

W grę wchodzi natomiast przepis § 6 ust. 3 ogólnych warunków dostaw towarów przeznaczonych na eksport (M. P. z 1959 r. nr 92, poz. 494), przy czym do czasu ustalenia we właściwym trybie opłat należnych przedsiębiorstwom prowadzącym domy składowe (o czym mowa w powołanym wyżej § 6 ust. 3 o.w.d.) należy stosować w drodze analogii ustaloną przez komisję cen taryfę opłat za składowanie towarów w składach użytku publicznego należących do określonego przedsiębiorstwa transportowego (22 III 1965 r. — BO 919/65).

§ 6 ust. 3 i § 37 ust. 2 lit. b) o.w.d. eksport. Przedsiębiorstwo handlu zagranicznego nie jest obowiązane do zapłaty kar umownych za zwłokę w odbiorze towaru, za który zapłaciło i który na podstawie porozumienia stron pozostaje w magazynie sprzedawcy; w tym przypadku sprzedawca ma jedynie roszczenie z tytułu kosztów przechowania towaru (18 VI 1965 r. — BO 2680/65).

§ 37 o.w.d. eksport. Przez wartość przedmiotu dostawy, stanowiącą według przepisów § 37 ogólnych warunków dostaw towarów przeznaczonych na eksport (M. P. z 1959 r., nr 92, poz. 494 z późn. zm.) podstawę do obliczania kar umownych, należy rozumieć cenę zbytu, mimo że przedsiębiorstwo handlu zagranicznego jako nabywca obowiązane było zapłacić producentowi cenę fabryczną (26 I 1965 r. — I 12596/64).

Zarządzenie ministra przemysłu lekkiego z 20 VI 1962 r. — w sprawie branżowych warunków dostaw wyrobów odzieżowych, dziewiarskich i północznicznych (M. P. nr 58, poz. 27)

Niezastosowanie się przez dostawcę wyrobów dziewiarskich do dyspozycji odbiorcy, który wskazał, jakie ilości tych wyrobów mają być dostarczone do poszczególnych punktów odbioru, nie pociąga za sobą — przy braku odpowiedniego

zastrzeżenia w umowie — obowiązku zapłaty kar umownych, natomiast daje podstawę do domagania się odszkodowania na zasadach ogólnych, jeśli odbiorca poniósł dającą się wykazać szkodę (8 II 1965 r. — BO 368/65).

Uchwała nr 46 Rady Ministrów z 7 III 1958 r. — w sprawie organizacji rynku warzywno-owocarskiego (M. P. nr 17, poz. 108, zm. M. P. z 1959 r., nr 66, poz. 388)

Warunkiem uzyskania przez uspołecznione zakłady przemysłu owocowo-warzywnego przed innymi uczestnikami obrotu prawa pierwszeństwa kontraktacji i skupu owoców i warzyw na określonym terenie (tzw. baza surowcowa) jest decyzja prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej, nie wystarcza zaś w tym przypadku pismo jednego z wydziałów tego prezydium.

Takie prawo pierwszeństwa nie jest równoznaczne z prawem nieograniczonej wyłączności skupu na danym terenie; fakt dokonywania skupu płodów ogrodnich na terenie bazy surowcowej przez organizacje handlowe tylko wówczas daje podstawę do roszczeń odszkodowawczych zakładu przetwórstwa owocowo-warzywnego będącego gospodarzem bazy w stosunku do tych organizacji handlowych, jeżeli skup dokonywany przez te organizacje handlowe uniemożliwia gospodarzowi bazy wykonanie jego planów produkcyjnych (8 III 1965 r. — BO 491/65).

Dekret z 24 XII 1962 r. — o przewozie przesyłek i osób kolejami (Dz. U. nr 4, poz. 7 z r. 1953).

'Art. 1, 27 36 i 106. Sankcją za niepodstawienie bądź niedotrzymanie terminu podstawienia przez kolej wagonów objętych zamówieniami zgłoszonymi w ramach miesięcznych planów przewozowych jest obowiązek kolei zapłaty kar umownych przewidzianych w obowiązujących przepisach; ta sama sankcja ma zastosowanie w przypadku niepodstawienia bądź niedotrzymania terminu podstawienia na terenie portu wagonów potrzebnych pod załadunek towarów przywiezionych statkiem, gdy zamówienia na te wagony, jakkolwiek złożone poza miesięcznym planem przewozowym, zostały przez kolej przyjęte. Natomiast kolej, nie odpowiada w ogóle za szkodę rzeczywistą spowodowaną niepodstawieniem lub niedotrzymaniem terminu podstawienia wagonów.

Z motywów uzasadnienia:

Przepisy dekretu o przewozie przesyłek i osób kolejami (DKP) regulują w sposób szczególny obowiązki, prawa i odpowiedzialność kolei wykonującej przewozy, jak również prawa, obowiązki i odpowiedzialność korzystających z usług kolei (art. 1 tego dekretu). Do kwestii więc uregulowanych odrębnie w tym dekrete nie mają zastosowania ogólne zasady odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązań wynikających z przepisów prawa cywilnego (art. 239 k.z.). Kwestia odpowiedzialności kolei za niepodstawienie lub nieterminowe podstawienie wagonów jest uregulowana w przepisach art. 36 i art. 106 DOKP. Zgodnie z tymi przepisami za niepodstawienie zamówionego rodzaju wagonu do załadowania według pięciodniowego planu przewozowego lub niedotrzymanie terminów podstawiania wagonów do załadowania — kolej obowiązana jest zapłacić karę umowną w wysokości ustalonej uchwałą nr 549 Rady Ministrów z dnia 14 VII 1953 r. (M. P. nr A 72, poz.- 864). Po zniesieniu pięciodniowych planów przewozowych w tym samym stopniu wiążące są dla kolei — jak to zostało przyjęte w orzeczeniu zespołu rewizyjnego GKA z dnia 20 IV 1960 r. nr RN-26/60, opublikowanym w Przeglądzie Ustawodawstwa Gospodarczego, wkładka do numeru 8/146 z 1960 r., poz. 109 — miesięczne plany przewozowe, których naruszenie pociąga za sobą sankcje w postaci wskazanych wyżej kar umownych. Natomiast wagony zamówione poza miesięcznym planem przewozu kolej podstawia w miarę możliwości (pkt 9 przepisów wykonawczych do art. 36 cyt. wyżej DKP). (6 I 1965 r. — BO 6521/64).

Art. 117, 122, 124 i 128. Rozpoznanie wniosku arbitrażowego o zasądzenie od

kolei roszczeń z tytułu umowy przewozu jest niedopuszczalne przed wyczerpaniem drogi reklamacji. W przypadku złożenia wniosku arbitrażowego przed wyczerpaniem drogi reklamacji, postępowanie arbitrażowe powinno być zawieszone, jeśli powód wykaze, że bądź przed, bądź po złożeniu wniosku zgłosił do kolei we właściwym terminie reklamację, która nie została jeszcze przez kolej rozpatrzona i nie upłynął termin do jej rozpatrzenia.

Z motywów uzasadnienia:

W przypadku wystąpienia przeciwko kolei z wnioskiem arbitrażowym pomimo niewyczerpania drogi reklamacji, tzn. gdy reklamacja w ogóle nie została kolei złożona lub gdy nie została jeszcze przez kolej rozpatrzona, a nie upłynął 3-miesięczny termin jej załatwienia przewidziany w art. 122 DKP, rozpoznanie tego wniosku arbitrażowego jest w świetle art. 117 DKP niedopuszczalne. Nie powinno to jednak powodować odrzucenia wniosku, jeżeli istnieją podstawy do przyjęcia, że brak ten zostanie konwalidowany, a w związku z tym wniosek będzie mógł być rozpoznany. Zachodzi to wówczas, gdy powód zgłaszając wniosek arbitrażowy przeciwko kolei wprawdzie nie wykazał, iż wyczerpał już drogę reklamacji, jednak dołączył do wniosku dowód złożenia do kolei reklamacji względnie dosłał ten dowód na wezwanie komisji arbitrażowej, która winna doń takie wezwanie wyśtosować [...]. Przedłożenie takiego dowodu stanowi podstawę do zawieszenia z urzędu postępowania w sprawie, przy zastosowaniu przez analogię § 53 ust. 1 pkt 1 przepisów w sprawie trybu postępowania arbitrażowego, do czasu załatwienia przez kolej reklamacji lub do czasu upływu 3-miesięcznego terminu jej załatwienia i to bez względu na to, czy reklamacja została złożona przed, czy też po wystąpieniu na drogę postępowania arbitrażowego. Dopiero wówczas, gdy powód, mimo wezwania go do tego przez komisję, dowodu złożenia do kolei reklamacji nie przedstawił, stanowi to będzie podstawę do odrzucenia wniosku arbitrażowego powoda.

Należy mieć jednak zarazem na względzie, że bezskuteczne jest złożenie do kolei reklamacji po upływie rocznego terminu przedawnienia przewidzianego w art. 128 DKP, zaś biegu tego przedawnienia nie przerywa zgłoszenie przeciwko kolei wniosku arbitrażowego, gdy wobec nie wyczerpania drogi reklamacji rozpoznanie tego wniosku jest niedopuszczalne (31 III 1965 r. — BO 1254/65).

Zarządzenie ministra budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych z 14 IV 1958 r. — w sprawie umów o roboty budowlano-montażowe wykonywane przez przedsiębiorstwa państwowe (M. P. nr 32, poz. 186 i z r. 1960 nr 7, poz. 33)

§ 10. Wykonawca robót budowlanych odpowiedzialny jest za szkodę wynikłą wskutek wadliwego wykonania robót; od tej odpowiedzialności nie może go zwolnić fakt, że nadzór inwestorski nie zwrócił uwagi na niewłaściwe wykonywanie robót przez wykonawcę.

§ 59 ust. 1 pkt 4. Nieuzasadnione jest roszczenie wykonawcy robót w stosunku do zamawiającego o zapłatę kary umownej za przerwę w robotach, która nastąpiła na skutek decyzji Wojewódzkiej Komisji Rozdziału Robót skreślającej te roboty z portfelu wykonawcy (19 X 1964 r. — BO 9203/64).

Dekret z 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97)

Art. 26. Fakt, że jednostka odpowiedzialna za szkody jest ubezpieczona w Państwowym Zakładzie Ubezpieczeń w zakresie odpowiedzialności cywilnej, nie stoi na przeszkodzie zasądzeniu od tej jednostki odszkodowania na rzecz jednostki uprawnionej (11 I 1965 r. — BO 12206/64.).

Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów mechanicznych od uszkodzeń (auto-

-casco) dla jednostek gospodarki uspołecznionej z 1958 r.

Państwowy Zakład Ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność w ramach ubezpieczenia auto-casco, jeżeli samochód został uszkodzony wskutek spowodowanej przez osobę trzecią konieczności gwałtownego zahamowania (27 X 1964 r. — III 9071/64).

Ustawa z 30 I 1959 r. — prawo lokalowe (Dz. U. z 1962 r., nr 47, poz. 227)

Art. 2 ust. 2. Nieważne, jako sprzeczne z zasadą rozrachunku gospodarczego, jest postanowienie umowne, mocą którego przedsiębiorstwo państwowe ma otrzymać od innej jednostki gospodarki uspołecznionej budynek do bezpłatnego użytkowania (19 X 1964 r. — BO 9018/64).

Zebrał

Zenon Kłafkowski